

A gyermek részvétele az őt érintő eljárásokban A gyermek meghallgatása

„úgy tenni, mintha meghallgatnánk a gyermeket, nem különösebben nehéz; kellő súlyt adni a véleményének – ez már valódi változást igényel”

(Európai Bizottság 5.számú általános magyarázata)

Vázlat

Alapvetések

A gyermek szabad véleménynyilvánításhoz való joga és a gyermek meghallgatása nemzetközi, uniós, hazai jogforrásai, programok, joggyakorlat

A gyermek meghallgatása az Európai Unió gyermekjogi tematikája alapján

– A gyermekközpontú igazságszolgáltatás bírósági koncepciója, érvényesülésének főbb szempontjai

A Lundy modell

A kiskorú mint érdekelt részvétele a mediációs eljárásban

Jogalkalmazás

Jó gyakorlatok

Jogesetmegoldás a szemléletváltozás jegyében

Alapvetések

A gyermek legfőbb érdeke

A három „P” Provision- Participation -Protection

Megelőzés – Részvétel -Védelem

Ellátás (policy – alapvető jogok biztosítása, szociális biztonság, oktatáshoz, művelődéshez, családban nevelkedéshez, stb. jogok érvényesülése)

Védelem (társadalmi háló, gyermekvédelmi intézményrendszer)

Részvétel (az őt érintő kérdések megvitatásában, az őt érintő hatósági eljárásokban)

Vulnerability – Participation – Resilience

Sebezhetőség– Részvétel – Megerősítés

A gyermek jogai az alapvető emberi jogok részét képezik (Európai Unió Alapjogi Charta)

- diszkrimináció tilalma
- véleménynyilvánításhoz, gondolat, vallás, lelkiismeret szabadságához való jog, panaszjog
- információhoz, tájékoztatáshoz való jog
- legfőbb érdekek figyelembevétele
- biztonsághoz való jog (rossz bánásmód, elhanyagolás, erőszak elleni védelem)

A gyermek szabad véleménynyilvánításhoz való joga és a gyermek meghallgatás

Nemzetközi és uniós jogforrások

- A Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt egyezmény (Magyarországon kihirdetve az 1991. évi LXIV. törvénnyel)
- A Gyermek Jogellenes Külföldre Vitelének Polgári Jogi Vonatkozásairól szóló 1980. évi Hágai Egyezmény 12. cikk, 13. cikk (2) bekezdése
- a 2005. évi CXL. törvénnyel kihirdetett 1996. október 19-én kelt Hágai Gyermekvédelmi Egyezmény 23. cikk (2) bekezdésének b.) pontja
- ENSZ Gyermekjogi Bizottsága 12. sz. általános magyarázata
- Az Európai Unió Alapjogi Chartája 24. cikke (1) bekezdése
- Európai Unió Tanácsának a házassági ügyekben és a szülői felelősségre vonatkozó eljárásokban a joghatóságokról, valamint a határozatok elismeréséről, és végrehajtásáról szóló 2201/2003/EK rendelete (Brüsszel IIa Rendelet) 11.cikkének (2) bekezdése, 23. cikk b) pont

A gyermek szabad véleménynyilvánításhoz való joga és a gyermek meghallgatás

Nemzetközi és uniós jogforrások, programok, joggyakorlat

- Európa Tanács 1996-os Egyezménye a Gyermek jogainak gyakorlásáról
- Az Európai Bizottság a Charta rendelkezéseinek hatékony érvényesítésére vonatkozó stratégiája (IP/10/1348) - 2010
- EU gyermekjogi ütemterve – 2011
- Az Európa Tanács „Építsük Európát a gyermekekért, a gyermekekkel!” elnevezésű programja
- Az Európai Tanács Gyermekbarát Igazságszolgáltatásról szóló iránymutatása <https://rm.coe.int/16806a4541>
- Emberi Jogok Európai Bírósága (EJEB), Európai Unió Bírósága (EUB)

A gyermek szabad véleménynyilvánításhoz való joga és a gyermek meghallgatás

Hazai jogforrások

- Alaptörvény XV. cikk (5) bekezdése
- Büntető Törvénykönyv 16. §
- Polgári Törvénykönyv Családjogi Könyve 4:164. § (2) bekezdés, 4:165.§., 4:171. §. (4) bekezdés
- régi Polgári Perrendtartás 65/A. §., új Polgári Perrendtartás 298. §, 473. §
- Gyermekvédelmi törvény
- 149/1997. (IX.10.) Korm. rendelet

A gyermek meghallgatása az Európai Unió gyermekjogi tematikája alapján

A gyermekközpontú igazságszolgáltatás bírósági koncepciója

- Lisszaboni Szerződés
- Európa 2020 stratégia (IP/10/225)
- Stockholmi program végrehajtására vonatkozó bizottsági cselekvési terv (IP/10/447)
- Az Európai Bizottság a Charta rendelkezéseinek hatékony érvényesítésére vonatkozó stratégiája (IP/10/1348) - 2010
- EU gyermekjogi ütemterve – 2011
- Az Európa Tanács „Építsük Európát a gyermekekért, a gyermekekkel!” elnevezésű programja
- Az Európai Tanács Gyermekbarát Igazságszolgáltatásról szóló iránymutatása

A gyermek meghallgatása az Európai Unió gyermekjogi tematikája alapján

A gyermekközpontú igazságszolgáltatás érvényesülésének főbb szempontjai

- Az ítélőképesség vizsgálata (életkor?,nem meghallgatható?)
- A gyermek véleményének értékelése (visszajelzés -feedback)
- A gyermek tájékoztatáshoz való joga (információ,gyermekbarát nyelv)
- A gyermek meghallgatásának körülményei
- Jogi tanácsadás és a gyermek képviselte az eljárásban (támogató személyek)
- A szakemberek képzése (felkészültség)

A Lundy modell

Fókuszban a New York-i Egyezmény 12. cikke

12. cikk

1. Az Egyezményben részes államok az ítélőképessége birtokában lévő gyermek számára biztosítják azt a jogot, hogy minden őt érdeklő kérdésben szabadon kinyilváníthassa véleményét, a gyermek véleményét, figyelemmel korára és érettségi fokára, kellően tekintetbe kell venni.

Ebből a célból nevezetesen lehetőséget kell adni a gyermeknek arra, hogy bármely olyan bírói vagy közigazgatási eljárásban, amelyben érdekelt, közvetlenül vagy képviselője, illetőleg arra alkalmas szerv útján, a hazai jogszabályokban foglalt eljárási szabályoknak megfelelően meghallgassák.

A Lundy modell

Az egyezmény 12. cikkének a fordulatai:

„a gyermek hangja”, a „meghallgatáshoz való jog”, a „részvétel joga”, a tanácsadáshoz, az információk ismeretéhez való jog”,
„véleményének értékeléséhez, figyelembe vételéhez való jog”

A 12. cikk értelmezése:

a New York-i Gyermekjogi Egyezmény, az iránymutatás, és az Európai Bizottság 12. számú általános magyarázatában foglaltak szintézise

A Lundy modell

New York-i Gyermekjogi Egyezmény

3. cikk

A szociális védelem köz- és magánintézményei, a bíróságok, a közigazgatási hatóságok és a törvényhozó szervek minden, a gyermeket érintő döntésükben a gyermek mindenk felett álló érdekét veszik figyelembe elsősorban

5. cikk

Az Egyezményben részes államok tiszteletben tartják a szülőknek vagy, adott esetben a helyi szokás szerint, a nagycsaládnak vagy a közösségnek, a gyámoknak vagy más, a gyermekért törvényesen felelős személyeknek azt a felelősségét, jogát és kötelességét, hogy a gyermeknek az Egyezményben elismert jogai gyakorlásához, képességei fejlettségének megfelelően, iránymutatást és tanácsokat adjanak (utalás: 14.cikk -a gyermek döntéshozatali képességének fejlődése)

A Lundy modell

9. Cikk

1. Az Egyezményben részes államok gondoskodnak arról, hogy a gyermeket szüleitől, ezek akarata ellenére, ne válasszák el, kivéve, ha az illetékes hatóságok, bírói felülvizsgálat lehetőségének fenntartásával és az erre vonatkozó törvényeknek és eljárásoknak megfelelően úgy döntenek, hogy ez az elválasztás a gyermek mindenkifelett álló érdekében szükséges. Ilyen értelmű döntés szükséges lehet bizonyos különleges esetekben, például akkor, ha a szülők durván kezelik vagy elhanyagolják gyermeküket, illetőleg ha különválva élnek és dönteni kell a gyermek elhelyezéséről.

2. A jelen cikk 1. bekezdésében említett minden esetben valamennyi érdekelt félnek lehetőséget kell adni az eljárásban való részvételre és véleményük ismertetésére.

A Lundy modell

2. cikk

1. Az Egyezményben részes államok tiszteletben tartják és biztosítják a joghatóságuk alá tartozó gyermekek számára az Egyezményben lefektetett jogokat minden megkülönböztetés, nevezetesen a gyermeknek vagy szüleinek vagy törvényes képviselőjének faja, színe, neme, nyelve, vallása, politikai vagy más véleménye, nemzeti, nemzetiségi vagy társadalmi származása, vagyoni helyzete, cselekvőképtelensége, születési vagy egyéb helyzete szerinti különbségtétel nélkül.
2. Az Egyezményben részes államok megteszik a megfelelő intézkedéseket arra, hogy a gyermeket hatékonyan megvédjék minden, bármely formában jelentkező megkülönböztetéstől és megtorlástól, amely szülei, törvényes képviselői vagy családtagjai jogi helyzete, tevékenysége, véleménynyilvánítása vagy meggyőződése miatt érhetné őt.

A Lundy modell

13. cikk

1. A gyermeknek joga van a véleménynyilvánítás szabadságára. Ez a jog magában foglalja mindenfajta tájékoztatás és eszme határokra tekintet nélküli kérésének, megismerésének és terjesztésének szabadságát, nyilvánuljon meg az szóban, írásban, nyomtatásban, művészi vagy bármilyen más, a gyermek választásának megfelelő formában.
2. Ennek a jognak a gyakorlása csak a törvényben kifejezetten megállapított korlátozásoknak vethető alá, amelyek a) mások jogainak és jó hírnevének tiszteletben tartása, illetőleg b) az állam biztonsága, a közrend, a közegészségügy, vagy a közérkölcse védelme érdekében szükségesek.

19. cikk

1. Az Egyezményben részes államok megtesznek minden arra alkalmas, törvényhozási, közigazgatási, szociális és nevelési intézkedést, hogy megvédjék a gyermeket az erőszak, a támadás, a fizikai és lelki durvaság, az elhagyás vagy az elhanyagolás, a rossz bánásmód vagy a kizsákmányolás - ideértve a nemi erőszakot is - bármilyen formájától mindaddig, amíg szüleinek vagy valamelyik szülőjének, illetőleg törvényes képviselőjének vagy képviselőinek, vagy bármely más olyan személynek, akinél elhelyezték, felügyelete alatt áll.
2. Ezek a védelmi intézkedések szükség szerint olyan hatékony eljárásokat foglalnak magukban, amelyek a gyermek és gondviselői számára szükségesek szociális programok létrehozását teszik lehetővé, továbbá a fentebb leírt rossz bánásmód eseteiben hozzájárulnak a cselekmény felismeréséhez, bejelentéséhez, a jelentés illetékes helyre juttatásához, vizsgálatához, kezeléséhez és az esetek figyelemmel kíséréséhez; szükség szerint magukban foglalják a bírói beavatkozással kapcsolatos eljárást is.

A Lundy modell

Iránymutatás 44. pont:

„A bírának tiszteletben kell tartaniuk a gyermek meghallgatáshoz való jogát minden őt érintő ügyben vagy legalább azokban az esetekben, amikor úgy ítélik, hogy a szóban forgó ügyet megfelelően megérti. Az e célból alkalmazott eszközöket a gyermek értelmi szintjéhez és kommunikációs képességéhez kell igazítani, és figyelembe kell venni az ügy körülményeit. A gyermekkel meg kell beszélni, hogy a meghallgatásnak milyen módját szeretné választani”

15. pont:

„A gyermekekkel közvetlen kapcsolatban álló szakembereket a gyermekek korának és fejlettségi szintjének megfelelő kommunikációra, valamint a különösen sérülékeny gyermekekkel való kommunikációra is ki kell képezni.”

9. pont:

„Ha a bírósági vagy bíróságon kívüli eljárásban vagy egyéb beavatkozás során egy gyermeket meghallgatnak vagy vallomást tesz, szükség esetén erre lehetőleg zárt ülésen kell sort keríteni. Szabály szerint csak a közvetlenül érintettek lehetnek jelen, feltéve, hogy nem akadályozzák a gyermeket vallomása megtételében.”

A Lundy modell

64. pont:

„A gyermekek meghallgatását és nyilatkozataik összegyűjtését, amennyiben erre mód van, képzett szakembereknek kell elvégezniük. Minden erőfeszítést meg kell tenni annak érdekében, hogy a gyermek a legkedvezőbb környezetben és a legmegfelelőbb körülmények között tudjon vallomást tenni, tekintettel életkorára, érettségére, értelmi szintjére és lehetséges kommunikációs nehézségeire.”

45. pont:

„A gyermek meglátásait és véleményét kellő súllyal, korának és érettségének megfelelően értékelni kell.”

48. és 49. pont:

„A gyermeknek minden szükséges információt meg kell adni arról, hogy miként élhet hatékonyan a meghallgatáshoz való jogával. Azt is el kell azonban magyarázni számára, hogy a meghallgatásra és véleménye figyelembevételére vonatkozó joga nem feltétlenül befolyásolja a végső döntést.” „A gyermekeket érintő ítéleteket és bírósági végzéseket kellően meg kell indokolni és a gyermek számára érthető nyelvezettel el kell magyarázni, különösen azokat a határozatokat, ahol nem vették figyelembe a gyermek meglátásait és véleményét.”

A Lundy modell

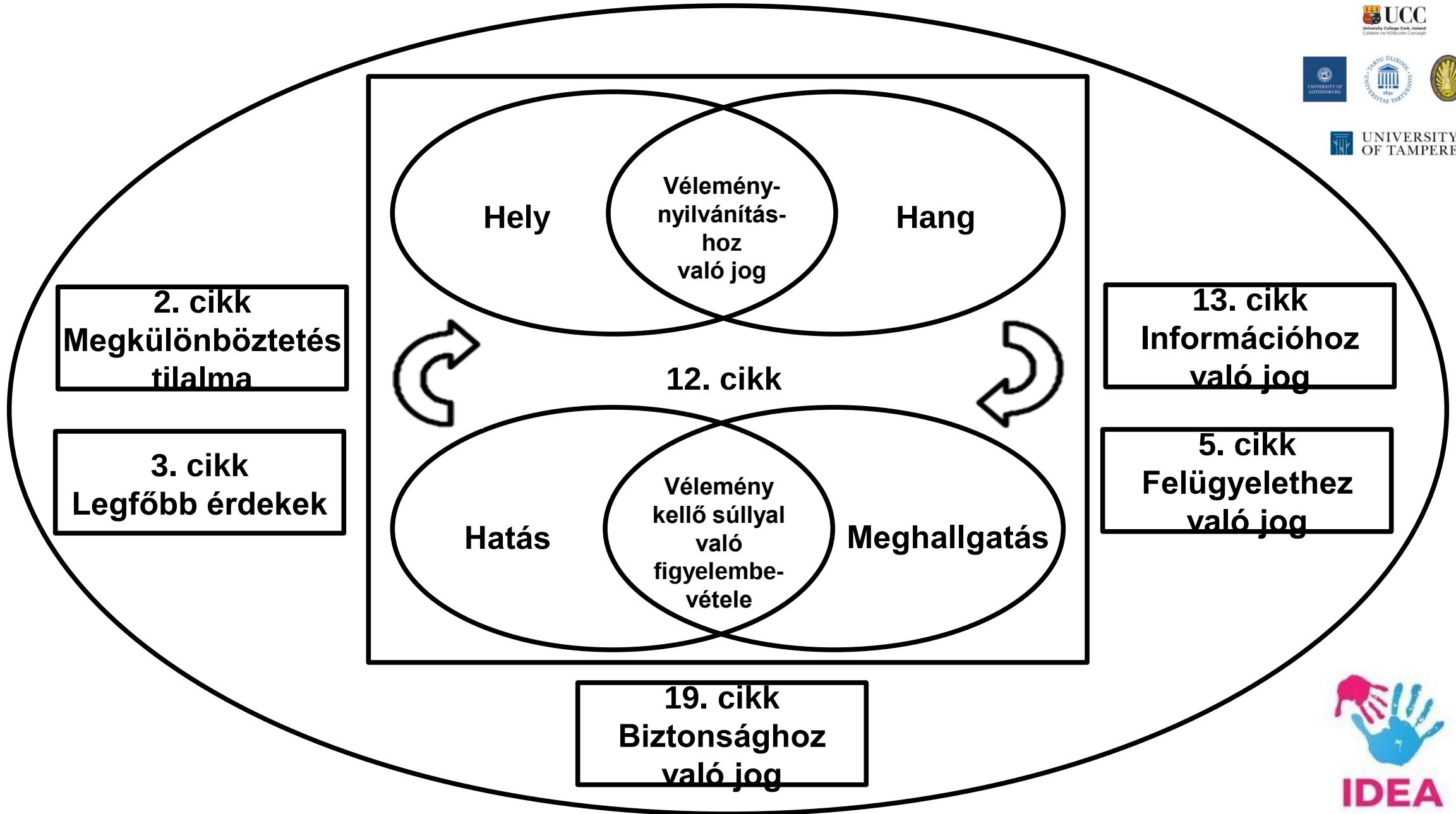
A gyermek döntéshozatalban való részvételének koncepcionális újragondolása a döntéshozatalra jogosult szakemberek számára, a gyermek meghallgatáshoz való joga négy kulcseleme különbségeinek, egymáshoz való viszonyának, kapcsolódásának az elemzésével.

A négy kulcselem:

- hely és hang
- meghallgatás és hatás

Hely: A gyermeknek lehetősége van véleményének kifejezésére biztonságot nyújtó környezetben.

Hang: A gyermek számára megkönnyítik, hogy hangot adhasson véleményének.

A Lundy modell

Meghallgatás: A gyermek véleményét meghallgatják.

Hatás: A véleményét kellő súllyal figyelembe veszik.

„Feszültség” a 12.cikk és a 3. cikk között?

„Tokenism” - formális eljárások, a gyermek meghallgatása „dekoráció”

Checklist a gyermekekkel foglalkozó szakemberek számára

Hely

Hogyan biztosítsuk a gyermek számára a biztonságos környezetet a véleménynyilvánításhoz?

- Kikérték-e a gyermek véleményét?
- Megteremtették-e azt a biztonságot teret, amelyben szabadon elmondhatja véleményét?
- Megtették-e a szükséges lépéseket a gyermek eljárásban való részvételéhez?

Hang

Hogyan tájékoztassuk a gyermeket és hogyan könnyítsük meg számára a véleménynyilvánítást?

- Megkapta-e a gyermek azokat az információkat, amelyek szükségesek ahhoz, hogy elmondhassa véleményét?
- Tisztában van-e azzal a gyermek, hogy nem kötelező az eljárásban részt vennie?
- Felkínálták-e azokat a lehetőségeket a gyermeknek, amelyek közül választhat, hogyan fejezze ki a véleményét?

Meghallgatás

Hogyan biztosítsuk, hogy a gyermek a meghallgatásáért felelős személynek mondja el véleményét?

- Van-e megfelelő eljárás arra, hogyan kommunikálják a gyermek véleményét?
- Tudja-e a gyermek, hogy kinek mondhatja el a véleményét?
- Ennek a személynek, testületnek van-e döntéshozatali jogköre?

Hatás

Hogyan tudjuk biztosítani, hogy a véleményét komolyan vesszük, és lehetőség szerint a döntés meghozatalánál figyelembe vesszük?

- Azok vették-e figyelembe a gyermek véleményét, akiknek joguk van dönteni, változtatni?
- Vannak-e olyan eljárások, amelyek biztosítják, hogy a gyermek véleményét ténylegesen is számításba veszik?
- Megfelelően elmagyarázták-e a gyermeknek, hogy miért ez a döntés született?

A kiskorú, mint érdekelt részvétele a mediációs eljárásban

A gyermek bevonásának hármas célja

Határokon átnyúló ügyek: a határozatok elismerésének, végrehajtásának feltétele a gyermek meghallgatása

Két fő különbség az igazságszolgáltatásban való bevonáshoz képest:

- módszer
- a véleményének, kívánságainak figyelembe vétele

A gyermek bevonása a válási mediációba

- gyermek szükségletei, érdekei
- gyermek biztonsága
- egységes kritérium – rendszer a mediátorok számára a gyermek bevonásához vagy annak mellőzéséhez

A kiskorú, mint érdekelt részvétele a mediációs eljárásban

Források:

- *Bevált gyakorlatról szóló útmutató a gyermek jogellenes külföldre vitelének polgári jogi vonatkozásairól szóló, 1980. október 25-i Hágai Egyezmény alapján*
- *Polgári Törvénykönyv (Ptk. 4:172. §.)*
- *Közvetítői tevékenységről szóló 2002. évi LV. törvény (Kvtv.)*

Jogalkalmazás

Az Emberi Jogok Európai Bíróságának (EJEB) és az Európai Unió Bíróságának (EUB) gyakorlata

- *Emberi Jogok Európai Egyezménye 8. cikk, 14. cikk*
- *Alapjogi Charta 7.,9.,21.,24.cikk*
- *véleménynyilvánítás, a vélemény figyelembe vétele és az ítélőképeség összefüggése*

Pini and Others v. Romania, no. 78028/01 and 78030/01, ECHR 2004-V, p.237, p.297, Hokkanen v. Finland, 23 September 1994, Series A no. 299-A

- *a gyermek meghallgatásának mellőzése, mediáció mellőzése*

Strumia v. Olaszország ügy (53377/13)

- *gyorsaság, hatékonyság követelménye a gyermek legfőbb érdekeinek érvényre juttatása érdekében David Bradbrooke kontra Anna Aleksandrowicz (C-498/14. PPU. C:2015:3)*

Jó gyakorlatok

A gyermek tájékoztatása

- <https://youtu.be/3FFJZFM5Cn8>

A gyermek véleményének figyelembevétele, értékelése

- <https://rm.coe.int/16804734f6>

Bíró levele

- <http://www.bailii.org/ew/cases/EWFC/HCI/2017/48.html>

Jogeset megoldás a szemléletváltás jegyében

Jogeset szövege

Feldolgozási szempontok:

- *checklist – garanciák a szabad véleménynyilvánításhoz, és valódi változás: kellő súllyal figyelembe vételéhez*
- *a gyermek meghallgatása („pupil voice”)*
- *a hely kiválasztása*
- *gyermek üdvözlése, személyes hangvétel*
- *gyermek tájékoztatása, informálása*
- *a meghallgatás időtartama*
- *a meghallgatás módja (felnőtt résztvevők jogainak „korlátozása” – gyermek „korlátlan” szabadsága*
- *a meghallgatás szempontjai (érdemi témakörök)*
- *a hatás (figyelembe veendő tényezők, nézőpontok ütköztetése, tények értékelése, jövő felvázolása, döntés indokainak elmagyarázása)*

Jogeset megoldás a szemléletváltás jegyében

Záró rész – elbúcsúzás, jövőbeni kapcsolattartás, személyes hangvétel

Formai szempontok:

- a döntés műfaja (levél)*
- stilisztikai megoldások (nyelvhasználat, direkt-indirekt nyelv, a jövő, a biztonság megjelenése a nyelvben)*

A megoldások összevetése a bíró levelével

Összegzés:

Az igazságszolgáltatási szervek a gyermekvédelem részei – másodlagos viktimizáció

Családjogi, gyermekbíróságok felállítása?

Elérhetőségeink

<http://ideachildrights.ucc.ie>

ideahungary@juris.u-szeged.hu

University College Cork, Ireland
Coláiste na hOllscoile Corcaigh

Köszönöm a figyelmet!

UNIVERSITY
OF TAMPERE

Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union

